

ชื่อวิทยานิพนธ์ : การศึกษาวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท
 ผู้วิจัย : พระครูสุนทรชัยวัฒน์ (ทวี สุชีโว - ตัวประกอบ)
 ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)
 คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์
 : พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ, ผศ.ดร.
 : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สรเชต วรคามวิชัย
 : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ บรรจง โสดาดี
 วันสำเร็จการศึกษา : ๒ เมษายน ๒๕๕๖

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษาวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับพุทธจริยศาสตร์ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท และเพื่อศึกษาวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร มุ่งเน้นศึกษาเอกสารวิชาการในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท จากการศึกษา พบว่า

หลักพุทธจริยศาสตร์ คือ คำสอนของพระพุทธศาสนาว่าด้วยการแสวงหาความดีสูงสุดของชีวิตมนุษย์ และกฎเกณฑ์ในการตัดสินใจความประพฤติมนุษย์ว่าสิ่งใดถูก สิ่งใดผิด สิ่งใดดี สิ่งใดไม่ดี ความสำคัญของพุทธจริยศาสตร์ประกอบด้วยทฤษฎีคือ หลักความรู้ธรรมชาติและการประพฤติปฏิบัติ ลักษณะของพุทธ จริยศาสตร์มีสองประการ ได้แก่ อุดมการณ์ที่เกี่ยวกับมนุษย์และสังคมมนุษย์กับอุดมการณ์ที่จะทำให้เกิดความเป็นมนุษย์สมบูรณ์แบบหรือมนุษย์ในอุดมคติ สารสำคัญของพุทธจริยศาสตร์ คือ การไม่ทำความชั่วทั้งปวง การทำกุศลคือความดีให้พร้อม การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว เกณฑ์วินิจฉัยความดี – ชั่วตามทัศนะของพระพุทธศาสนา ใช้เกณฑ์การตัดสินใจจากมูลเหตุของการกระทำ คือ เจตนาที่เป็นกุศล-อกุศลเป็นหลัก ใช้ผลของการกระทำ โดยพิจารณาจากการกระทำที่มีผลเป็นทุกข์-มีโทษหรือการกระทำที่ให้ผลเป็นสุข-มีคุณประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและบุคคลอื่น ใช้มโนธรรม คือ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีของตนเอง และการยอมรับของวิญญูชน คือ การกระทำใดที่วิญญูชนหรือนักปราชญ์หรือบัณฑิตยอมรับ เป้าหมายสูงสุดในชีวิตของพุทธจริยศาสตร์ แบ่งได้เป็นสองระดับ คือ ระดับโลกียะ และระดับโลกุตระ(นิพพาน)

คัมภีร์อรรถกถาธรรมบท เป็นคัมภีร์ที่ประมวลหลักธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๕ มีลักษณะคำประพันธ์เป็นร้อยกรองหรือคาถา ฉันทลักษณ์ที่ใช้ในการประพันธ์เรียกว่า ฉันท์ ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ได้แก่ อาร์มภกกา วัตถุประสงค์คาถา คาถา เวยายกณะ สโมธาน พุทธจริยศาสตร์ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท คือการวินิจฉัยความประพฤติดี-ชั่ว ทางกาย ทางวาจา และทางใจ เป้าหมายสูงสุดในชีวิตมีทั้งระดับโลกียะและโลกุตระ ระดับโลกียะเป็นเป้าหมายสำหรับบุคคลที่ใช้ชีวิตประจำวันอย่างเป็นสุข เป็นเป้าหมายสำหรับโลก สังคม และสำหรับประเทศชาติ โลกุตระเป็นเป้าหมายสำหรับบุคคลที่ปรารถนาจะบรรลุธรรมขั้นสูง และปรารถนาพระนิพพานเป็นที่สุด

พุทธจริยศาสตร์ที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท วิเคราะห์ได้ว่าเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยความประพฤติปฏิบัติตามแนวทางพระพุทธศาสนา พุทธจริยศาสตร์ใช้การวินิจฉัยดี-ชั่ว ตามทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) เป็นบรรทัดฐานในการพิจารณา คือ เกณฑ์หลัก ยึดเจตนากุศล-อกุศล และ

เกณฑ์ร่วม พิจารณาจากมโนธรรม การยอมรับของวิญญูหรือนักปราชญ์หรือบัณฑิตชน ลักษณะและผลของการกระทำต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและจุดมุ่งหมายสูงสุดในชีวิตได้แก่ พระนิพพานคือความอิสระหลุดพ้น

Thesis Title : An Analytical Study of Buddhist Ethics in
Dhammapada Atthakatha
Researcher : Phrakhrū Sunthornchaiwat (Tawee sucheewoo)
Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)
Thesis Supervisory Committee
: Phrakhrū Pariyatvisutthikhun
: Asst. Dr. Sorachet Vorakamvichai
: Asst. Prof. Banchong Sodasee
Date of Graduation : 2 April 2013

Abstract

The Objective of this research is to study the concept of Buddhist ethics in Dhammapada Atthakatha and to analyze Buddhist ethics in Dhammapada Atthakathā. This research is the documentary research emphasizing the academic documents in Dhammapada Atthakathā. The findings of research are as follows;

The principles of Buddhist ethics are the teachings of Buddhism concerning with pursuit of the highest goodness in human life and decision criteria the rightness and wrongness, the goodness and badness of human's behaviors. The significance of Buddhist ethics is the theory i.e. knowing the nature and the practice. The characteristics of Buddhist ethics consist of two principles i.e. the principles i.e. the principle concerning with human and human society, and the principle concerning with making absolute human or ideal human. The main cores of Buddhist ethics are not to do evil, to do good deed, and to purify mind. The decision criteria of goodness and badness are cause of action i.e. wholesome and unwholesome volition; effect of action i.e. happy or suffering result and beneficial or unbeneficial; and conscience i.e. knowing right and wrong things and the acceptability of the scholars. The highest goal of life in Buddhist ethics are divided into two levels i.e. mundane and supra-mundane levels.

Dhammapada Atthakathā is the scripture compiling the Buddha's preaching appeared in the twenty fifth volume of Tipitaka. It is the verse from of poem. The prosody used in writing is called stanza comprising preamble, story, stanza, grammar and summary. Dhammapada Atthakathā says about the decision criteria of goodness and badness of bodily, verbal and mental behaviors. The highest goal in life comprises mundane and supra-mundane levels. The mundane level concerns with the goal of happiness of general people on earth, society and nation. The supra-mundane level concerns with the goal of the persons who yearn for attainment of the highest Dhamma and Nibbana.

Having analyzed Buddhist ethics appeared in Dhammapada Atthakathā, it is found that Buddhist ethics says about the practices in according to Buddhist ways. It is in accordance with Phra Promkunaporn (P.A.Payutto)'s view on decision criteria of goodness and badness, that is using the principle criterion i.e. wholesome and unwholesome volition, and using the joining criterion i.e. conscience – the acceptance of scholars and the effect of action to self and others. The highest goal of life is Nibbana i.e. the ultimate freedom.

กิตติกรรมประกาศ

ขอนอบน้อมแด่คุณพ่อดี คุณแม่เย็น ตัวพระโคน บิดามารดา ผู้ให้กำเนิดชีวิต เลี้ยงดูกระทั่งอายุครบ ๒๐ ปี บริบูรณ์ จนได้บรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาตราบเท่าปัจจุบัน ด้วยความระลึกถึงพระคุณเป็นอย่างสูงยิ่งกว่าอื่นใด

ขอกราบคารวะ บูชาคุณบูรพาจารย์ทุก ๆ คนที่ให้โอกาสรับการศึกษาและอบรมสั่งสอน ขอกราบคารวะบูชาคุณ พระครูวิลาศวัชรคุณ พระอุปัชฌาย์ พระครูอภิรักษ์ศาสนกิจ พระกรรมวาจาจารย์ และพระพินิจ วายาโม พระอนุสาวนาจารย์ ผู้ให้กำเนิดแห่งความเป็นบรรพชิต

ขอขอบคุณ พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ ดร. ประธานกรรมการ ควบคุมวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สรเชต วรคามวิชัย กรรมการที่คอยชี้แนะแนวทางการดำเนินการวิจัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทวีศักดิ์ ทองทิพย์ ผู้เสนอแนวทางการเขียนวิทยานิพนธ์ แนะนำหนังสืออ้างอิง ช่วยเป็นกำลังใจ และที่ขาดเสียมิได้คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ บรรจง โสตาดี ที่แนะนำแนวทางการดำเนินตามวิถีทางแห่งงานวิจัย ปรับปรุง แก้ไข ต่อเติม ติดตามต่อเนื่องอย่างเอาใจใส่จนประสบผลสำเร็จ

ขอขอบใจ คุณวีรพรรณ เขียรประโคน ผู้ถวายคำแนะนำ ให้รับการศึกษาต่อระดับปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต กระทั่งช่วยค้นคว้า เอกสาร ข้อมูล หนังสือปฐมภูมิ ทุติยภูมิ แสวงหาดำเนินการเพื่ออ้างอิงอย่างต่อเนื่อง และเป็นกำลังใจ ตลอดจนถวายคำชี้แนะแนวทางการดำเนินการวิจัยอย่างเอาใจใส่ จนงานวิทยานิพนธ์ประสบผลสำเร็จด้วยดี

ขออนุโมทนาแก่ญาติโยม พุทธบริษัท อุบาสก อุบาสิกา วัดกลาง ผู้ให้การส่งเสริม สนับสนุน อุปถัมภ์ปัจจัย ๔ ในการเดินทางไปศึกษาเล่าเรียน จนกระทั่งประสบความสำเร็จ ขออนุโมทนา

พระครูสุนทรชัยวัฒน์ (ทวี สุชีโว – ตัวพระโคน)

๓๑ มีนาคม ๒๕๕๖

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ช
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๒
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๒
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย	๒
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๒
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๒
๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๓
๑.๗ วิธีการดำเนินการวิจัย	๘
๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๘
บทที่ ๒ แนวคิดเกี่ยวกับพุทธจริยศาสตร์	๙
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับหลักจริยศาสตร์	๙
๒.๑.๑ ความหมายของจริยศาสตร์	๙
๒.๑.๒ ความสำคัญของจริยศาสตร์	๑๔
๒.๑.๓ ขอบเขตและลักษณะของจริยศาสตร์	๑๕
๒.๑.๔ แนวคิดเกี่ยวกับเป้าหมายสูงสุดในชีวิตตามหลักจริยศาสตร์	๑๗
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับหลักพุทธจริยศาสตร์	๒๑
๒.๒.๑ ความหมายและความสำคัญของพุทธจริยศาสตร์	๒๑
๒.๒.๑.๑ ความหมายของพุทธจริยศาสตร์	๒๑
๒.๒.๑.๒ ความสำคัญของพุทธจริยศาสตร์	๒๒
๒.๒.๒ ลักษณะของพุทธจริยศาสตร์	๒๓
๒.๒.๓ พุทธจริยศาสตร์เกี่ยวกับเรื่องกุศลธรรมและอกุศลธรรม	๒๕
๒.๒.๔ พุทธจริยศาสตร์ที่เกี่ยวกับเรื่องคุณธรรมทางศีลธรรมและคุณธรรมพิเศษ	๒๖
๒.๒.๕ สาระสำคัญของพุทธจริยศาสตร์	๒๖
๒.๒.๖ เกณฑ์ตัดสินคุณค่าของพุทธจริยศาสตร์	๓๑
๒.๒.๗ เกณฑ์ตัดสินจริยธรรมของพุทธจริยศาสตร์	๓๒
๒.๒.๘ เกณฑ์วินิจฉัยความดี-ความชั่ว ตามทัศนะของพระธรรมปิฎก	๓๒
๒.๒.๙ ระดับของพุทธจริยศาสตร์	๓๕
๒.๒.๑๐ เป้าหมายสูงสุดในชีวิตของพุทธจริยศาสตร์	๓๕

บทที่ ๓ พุทธจริยศาสตร์ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท	๔๐
๓.๑ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท	๔๐
๓.๑.๑ ความหมายของคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท	๔๑
๓.๑.๒ ความเป็นมาของคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท	๔๑
๓.๒ ลักษณะและโครงสร้างคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท	๔๔
๓.๒.๑ ลักษณะการประพันธ์ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท	๔๔
๓.๒.๒ โครงสร้างคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท	๔๔
๓.๓ รายละเอียดสำคัญของพุทธจริยศาสตร์ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท	๔๗
๓.๓.๑ พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยเรื่องความดี	๔๗
๓.๓.๒ พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยเรื่องความชั่ว	๕๔
บทที่ ๔ วิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท	๖๑
๔.๑ ความหมายและลักษณะพุทธจริยศาสตร์ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท	๖๒
๔.๒ การวินิจฉัยความดี – ความชั่ว พุทธจริยศาสตร์ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท	๖๒
๔.๓ วิเคราะห์ความดี – ความชั่วที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท	๖๓
๔.๓.๑ ความดีที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท	๖๕
๔.๓.๒ ความชั่วที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท	๗๕
๔.๔ เป้าหมายสูงสุดในชีวิตที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท	๙๑
๔.๔.๑ เป้าหมายระดับโลกียะ	๙๑
๔.๔.๒ เป้าหมายระดับโลกุตระ	๙๔
๔.๕ คุณค่าของพุทธจริยศาสตร์ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบทที่มีต่อสังคมไทย	๑๐๐
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	๑๐๒
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๐๒
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๑๐๖
บรรณานุกรม	๑๐๗
ประวัติผู้วิจัย	๑ ๑ ๒

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. คำย่อภาษาไทย

๑.๑ คำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

อักษรย่อพระไตรปิฎกในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การอ้างอิงใช้ระบบระบุ เล่ม/ ข้อ/ หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ ดังตัวอย่างเช่น ที.ม. (ไทย) ๑๐/ ๑๖/ ๑๐ หมายถึง ทีฆนิกาย มหาวรรค พระไตรปิฎก เล่มที่ ๑๐ ข้อ ๑๖ หน้า ๑๐

พระวินัยปิฎก

วิ.ม. (ไทย)	=	วินัยปิฎก มหาวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.จุ. (ไทย)	=	วินัยปิฎก จุฬวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.มู. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์	(ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปณณาสก์	(ภาษาไทย)
ม.อุ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย อุปริปณณาสก์	(ภาษาไทย)
ส.สพ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย มหาวรรค	(ภาษาไทย)
อง.เอก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทุก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทุกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ติก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.อฏฐก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อฏฐกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ชาดก	(ภาษาไทย)
ขุ.เถร. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย เถรคาถา	(ภาษาไทย)
ขุ.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย มหานิทเทศ	(ภาษาไทย)
ขุ.อุ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อุทาน	(ภาษาไทย)
ขุ.อิติ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ	(ภาษาไทย)
ขุ.สุ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย สุตตนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.พุทธ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุทธวงศ์	(ภาษาไทย)

๑.๒ คำย่อเกี่ยวกับคัมภีร์อรรถกถา

อักษรย่อคัมภีร์อรรถกถาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ใช้อ้างอิงคัมภีร์ อรรถกถา ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จะแจ้ง เล่ม/ภาค/หน้า เช่น ขุ.ธ.อ. (ไทย) ๒/๒/๒๔๓. หมายถึง พระสูตรและอรรถกถา แปล ขุททกนิกาย ธรรมบท เล่มที่ ๒ ภาคที่ ๒ หน้า ๒๔๓ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๒๕ ส่วนการอ้างอิงปรณวิเสส จะใช้ระบุชื่อคัมภีร์ / เล่ม / หน้า เช่น วิสุทฺธิ.(บาลี)๓/๗.หมายถึง คัมภีร์วิสุทฺธิมรรค เล่ม

(ภาค) ที่ ๓ หน้า ๗. หากเป็นวิสุทธิมรรค ภาษาไทยจะใช้ฉบับสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร). โดยการอ้างอิงจะใช้วิธีการระบุตามแบบการอ้างอิงของหนังสือทั่วไป คือ สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร). คัมภีร์วิสุทธิมรรค ๑๐๐ ปี สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), พิมพ์ครั้งที่ ๔. (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ประยวรงค์พรินท์ติ้ง จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๒๓. เช่น วิสุทธิ (ไทย) ๑๘/๒๓.